

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี
(Case Study) เรื่อง
การสร้างดุลยภาพท่ามกลาง
การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์
ระหว่างประเทศมหาอำนาจ:

สหรัฐฯ และจีน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เรื่อง การสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทาง
ภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ: สหรัฐฯ และจีน พิมพ์ครั้งที่ 1 – กรุงเทพฯ
จำนวน - เล่ม

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2566, -หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.2537

© สิทธิภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลตรี ทักษิณ	สิริสิงห์
ที่ปรึกษา	: พันเอก บัณฑูร	บำเรอราช
	: นาวาอากาศเอก ไชยา	ออกแดง
บรรณาธิการเล่ม	: นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์	เกษตรวิทย์
ผู้ตรวจ	: พันเอก ฐณวัฒน์	วุฒิตะวันพัชญ์
	: พันเอก คมกฤษ	แนบกลาง
	: พันเอกหญิง ธนิตา	วงษ์จินดา
ผู้เขียน	: นายสาวนภิส	กรภควัฒน์จินดา
บรรณาธิการประจำกอง	: เรืออากาศเอกหญิง ศิวลีย์	สิริโรจน์บริรักษ์
	: เรืออากาศโทหญิง นิตยา	งานไว
	: นางสาวนภิส	กรภควัฒน์จินดา
ศิลปกรรม	: จำลิตตรีหญิง สิริดาภัทร์	คล้ายธานีนทร์
	: สิบบทหญิง จุฑารัตน์	บุญประเสริฐ
	: สิบบตรี สรวิศ	ปิ่นรัตนานนท์
พิสูจน์อักษร	: นายศักดิ์ดา	พาณิชยพิเชฐ
	: นางณัฐกฤตา	วอนเพื่อน

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร 02 275 5716 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นหนึ่งสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐประเทศต่างๆ จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และความร่วมมือในหลากหลายมิติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ การเมือง และการทหารผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ รวมถึงโครงสร้างระบบระหว่างประเทศที่อธิบายถึงยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ อาทิ อิทธิพลการกำหนดยุทธศาสตร์ของจีนต่อเอเชียของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง เนื่องจากโครงสร้างระบบระหว่างประเทศนั้นกำลังพัฒนาไปสู่ “ระบบหลายขั้วอำนาจ” (Multipolar) จากระบบสองขั้วอำนาจ (Bipolar - System) ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็นเมื่อปี ค.ศ. 1992 สหรัฐฯ กลายเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวกว่าหนึ่งทศวรรษ สหรัฐฯ มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายต่างประเทศ เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง มีความเชื่อมโยงในยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญ เช่น การวางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) และใช้ประโยชน์จากการมีหลายขั้วอำนาจในการเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติจากการใช้แนวทางของยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific: (FOIP) เป็นต้น สำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนนั้นนับว่ามีความท้าทายเป็นอย่างมาก ทั้งการวางยุทธศาสตร์ผ่านข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BR) หรือ กลไกการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) และ Silk Road Fund เพื่อรองรับข้อริเริ่ม BRI ของตน โครงการต่าง ๆ ในระบียงเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้อนุภูมิภาคฯ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ใหญ่ของจีน

ประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนและเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค และมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ สามารถเชื่อมโยงทางกายภาพกับประเทศต่าง ๆ ได้

และเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสถานการณ์การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ส่งผลให้การศึกษายุทธศาสตร์ของทั้งสองประเทศมหาอำนาจจึงมีส่วนสำคัญในการใช้ประโยชน์เพื่อประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติและผลประโยชน์ของชาติไทย และภูมิภาคต่อไป นอกจากนี้ประเทศไทยยังสามารถใช้โอกาสจากการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจในการเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายในอนุภูมิภาคได้มากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและเป็นคลังสมองของกองทัพไทย ได้เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้จัดทำเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง “การสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ: สหรัฐฯ และจีน” เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองบัญชาการกองทัพไทย ในการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบการตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนการปฏิบัติ และดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ ผลประโยชน์ของชาติ และสอดคล้องกับภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กันยายน 2566

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
ส่วนที่ 1	
บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.4 วิธีการศึกษา	6
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	7
ส่วนที่ 2	
การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจ	
2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์	11
2.2 สถานการณ์ด้านการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีน	12
2.3 ความท้าทายด้านภูมิรัฐศาสตร์ในอนาคตและการขับเคลื่อนนโยบายการต่างประเทศ ของไทย	19
ส่วนที่ 3	
การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์	25
3.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับดุลยภาพระหว่างประเทศ	25
3.2 พลังอำนาจแห่งชาติและการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	26
3.3 พัฒนาการของดุลยภาพในมิติด้านการต่างประเทศของไทย	28

3.4 การรักษาคุณภาพพระหว่างประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อไทยในปัจจุบัน: นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง	34
3.5 แนวโน้มผลกระทบต่อการสร้างและรักษาคุณภาพพระหว่างประเทศของไทย	40
3.6 ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการสร้างคุณภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ: สหรัฐฯ และจีน	41
บรรณานุกรม	46
ภาคผนวก	47

1

บทนำ

▶ 1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของประเทศมหาอำนาจ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการเมืองโลกปัจจุบัน เนื่องจากมีผลต่อการกำหนด ยุทธศาสตร์และความร่วมมือระหว่างประเทศในหลากหลายมิติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ การเมือง และการทหารผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ แนวคิดทฤษฎีของ สัจนิยมใหม่ (Neo-Realism) ให้ความสำคัญต่อโครงสร้างระบบและยุทธศาสตร์ ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของจีนต่อ เอเชียสมัยประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง เนื่องจากโครงสร้างระบบระหว่างประเทศนั้น กำลังพัฒนาไปสู่ “ระบบหลายขั้วอำนาจ” (Multipolar) จากระบบสองขั้วอำนาจ (Bipolar-System) หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดสงครามเย็น เมื่อปี ค.ศ. 1992 ทำให้สหรัฐฯ กลายเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวเป็นเวลากว่า หนึ่งทศวรรษ จนกระทั่งปัจจุบันประเทศขนาดกลางจากหลายภูมิภาคได้ร่วมมือ จัดตั้งกลุ่ม BRICS ขึ้นมามีบทบาทและได้นำไปสู่การมีระบบหลายขั้วอำนาจเกิดขึ้น

ภายหลังกุศสงครามเย็นได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายต่างประเทศ ของสหรัฐฯ นำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ด้านความร่วมมือ ทำให้เกิดความ เชื่อมโยงในยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ที่สำคัญ เช่น การวาง ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทอดยาวจากชายฝั่ง แปซิฟิกไปจรดมหาสมุทรอินเดีย และเป็นที่อาศัยของผู้คนกว่ากึ่งหนึ่งของประชากร โลก และมีขนาดเศรษฐกิจเกือบ 2 ใน 3 ของเศรษฐกิจโลก สหรัฐฯ ยังได้กล่าวไว้ว่า ประเทศจะมั่นคงได้ต่อเมื่อเอเชียมีความมั่นคงเช่นกัน ดังนั้น ในช่วงหลังสงครามโลก สหรัฐฯ จึงกระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคนี้ด้วยสนธิสัญญาพันธมิตรที่ผูกพัน แน่นหนากับออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย อันเป็นการวาง รากฐานด้านความมั่นคงที่ช่วยให้ประเทศประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้เจริญรุ่งเรือง

ความสัมพันธ์เหล่านั้นพัฒนาขึ้นมากเมื่อสหรัฐฯ สนับสนุนองค์การสำคัญ ๆ ของภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ตลอดจน สานสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางการค้าและการลงทุน รวมถึงมุ่งมั่นอ้างกฎหมายและ บรรทัดฐานระหว่างประเทศ ตั้งแต่สิทธิมนุษยชนไปจนถึงเสรีภาพในการเดินเรือ โดยสหรัฐฯ ใช้ประโยชน์จากการมีหลายขั้วอำนาจในการเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ แห่งชาติ ซึ่งการใช้แนวทางของยุทธศาสตร์ (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน

สำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนนั้นนับว่ามีความท้าทายต่อชาติ มหาอำนาจเช่น สหรัฐฯ โดยที่จีนได้มีการวางยุทธศาสตร์ผ่านข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) และกลไกการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) และ Silk Road Fund เพื่อรองรับข้อริเริ่ม BRI ของตน ทั้งยังเป็นแผนการพัฒนาความเชื่อมโยงเครือข่ายขนาดใหญ่ ทางบก และทางทะเล โดยมีโครงการต่าง ๆ ในระเบียงเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้ อนุภูมิภาคฯ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ใหญ่ของจีน ทั้งนี้ จีนได้ให้ความสำคัญ ในการมุ่งมั่นที่จะสร้างสันติภาพร่วมกัน โดยจีนจะให้การสนับสนุนอาเซียนในฐานะ ศูนย์กลางสถาปัตยกรรม และจะยึดหลักการตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลัก ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล จีนและอาเซียนเห็นพ้องร่วมกันในการจัดทำร่าง การเจรจาเพื่อยุติปัญหาในทะเลจีนใต้ โดยจีนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการทำงานร่วมกัน ในภูมิภาคนี้จะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือในหลากหลายมิติด้านวัฒนธรรม การศึกษา การท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมการเจรจาระหว่างกันเพื่อเกิดการเติบโตอย่างเท่าเทียม และยั่งยืน ตลอดจนมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความพยายามของจีนจึงเห็นได้จาก ผลสำรวจของ Global Times ประจำปี 2566 ซึ่งระบุให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมมากกว่า ร้อยละ 62 ทั่วโลกเชื่อว่าอิทธิพลของจีนกำลังเพิ่มขึ้น นักวิเคราะห์ยังได้กล่าวว่ ผลสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าโลกยินดีต้อนรับและมีความเชื่อมั่นอย่างมากต่อการ

พัฒนาของจีนและการปรับปรุงจีนให้ทันสมัย นักวิจัยจาก Chinese Academy of Social Sciences ได้ให้เหตุผลว่า สาเหตุหลัก ๆ มาจากการพัฒนาที่ยั่งยืนและรวดเร็วของจีน เนื่องจากความแข็งแกร่งของชาติ นับว่าเป็นจุดที่น่าสนใจและติดตามต่อไปถึงอิทธิพลของจีนที่เพิ่มขึ้นและได้รับการยอมรับนั้น ซึ่งจะสามารถทำให้จีนมีความได้เปรียบต่อชาติมหาอำนาจอื่น ๆ ในด้านภาพลักษณ์และอาจส่งผลกระทบต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการกับความแตกต่างและการดำเนินยุทธศาสตร์ต่อไป

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีนที่ปะทุขึ้นมาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเป็นตัวอย่างของความขัดแย้งของสองมหาอำนาจที่จะเกิดขึ้นในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีตต่างเคยเผชิญกับการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจมาโดยตลอด ทำให้ประเทศในภูมิภาคมีการใช้นโยบายป้องกันตนเอง เช่น การวางตัวเป็นกลาง หรือการไม่ผูกมัดหรือผูกพันกับฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียว แต่บางประเทศได้ใช้นโยบายการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่เข้มแข็งที่สุด นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อาเซียนมีจุดยืนและนโยบายการทหารหรือแบบหลายฝ่ายกับบรรดามหาอำนาจต่าง ๆ ที่อยู่นอกกลุ่ม และไม่ใช่เพียงการเผชิญกับความท้าทายจากการแข่งขันของประเทมหาอำนาจเพียงอย่างเดียว ภูมิภาคนี้ก็กำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญอีกหลายประการ อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น หมู่เกาะแปซิฟิกต่อสู้กับปัญหาระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ภาวะการระบาดใหญ่ยังคงส่งผลกระทบต่อผู้คนและเศรษฐกิจทั่วทั้งภูมิภาค รัฐบาลของแต่ละประเทศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกต่างต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติ การขาดแคลนทรัพยากร ความขัดแย้งภายใน และความท้าทายด้านการเมือง หากไม่พึงระวัง อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคได้ ผลลัพธ์จากการแข่งขันของชาติมหาอำนาจจะส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก กลายเป็นจุดศูนย์กลางการเมืองระหว่างประเทศ ขณะที่สหรัฐฯ และจีนที่ดูเหมือนจะกลับมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กันอีกครั้งชั่วคราวหลังการพบปะกันที่บาฮาลิระหว่างประธานาธิบดี โจ ไบเดน และประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง อย่างไรก็ตาม การแข่งขันกันระหว่างมหาอำนาจก็อาจยังมีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของภูมิภาค เช่น

ความพยายามในการยุติความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างสองมหาอำนาจ อาจส่งผลต่อข้อมูลและระบบเทคโนโลยีการสื่อสารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งยังต้องพึ่งพาการสนับสนุนทรัพยากร และความรู้เฉพาะทางจากบริษัทเทคโนโลยีสัญชาติจีน ญี่ปุ่น ยุโรป และสหรัฐฯ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ยังอยู่ในสถานะแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน¹ ถึงแม้ในบางด้านแนวโน้มความสัมพันธ์สหรัฐฯ และจีนมีทั้งแข่งขันและร่วมมือในเวลาเดียวกัน เพราะเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศต่างมีการพึ่งพากันอยู่มาก การแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ (De-Globalization) ในการกระจายความเสี่ยงด้านการผลิตลดการพึ่งพาจากประเทศใดประเทศหนึ่ง เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจให้กับประเทศในระยะยาว การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามมองหาพันธมิตรเพื่อสร้างสายสัมพันธ์และขยายโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น หรือเพื่อเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนสินค้าวัตถุดิบระหว่างกัน เช่น จีน มีกรอบความร่วมมือ Belt and Road Initiative และสหรัฐฯ มีกรอบความร่วมมืออินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework: IPEF)

สำหรับบทบาทของไทยในด้านภูมิรัฐศาสตร์ระดับภูมิภาคและระดับโลก ประเทศไทยถือเป็นจุดศูนย์กลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เชื่อมต่อภายในภูมิภาคและเชื่อมโยงกับส่วนต่าง ๆ ของเอเชีย ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ และมีบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ในการเป็นผู้เล่นสำคัญ (Key player) ในเวทีโลก และมีความร่วมมือกับนานาชาติในลักษณะที่เกื้อหนุนกันต่อความก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านของไทย และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาคมโลก จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างดุลยภาพใหม่ทางยุทธศาสตร์ (Strategic New Equilibrium) ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค และการนำมาซึ่งความร่วมมือปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มากกว่าการสร้างความขัดแย้งและการเผชิญหน้า ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษา

¹ กรุงเทพธุรกิจ. (2566). “ภูมิรัฐศาสตร์”บนปากเหว ปัจจัยกฎการค้า-ต้นทุนธุรกิจเพิ่ม” สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2566. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/1046050>.

ทำความเข้าใจต่อประเด็นการสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศท่ามกลางเวทีการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ของชาติมหาอำนาจที่มีแนวโน้มทวีความเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯและจีน ได้อย่างมีดุลยภาพ สามารถรักษามลประโยชน์ของชาติไว้ได้สืบไป

▶ 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ของการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศสหรัฐฯ และจีน

1.2.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ สหรัฐฯ และจีน

1.2.3 เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการสร้างดุลยภาพกับประเทศสหรัฐฯ และจีน

▶ 1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ครอบคลุมเนื้อหา 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ สถานการณ์ด้านการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของชาติมหาอำนาจ และการสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยมุ่งศึกษาเฉพาะกรณีสหรัฐฯ และจีน

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ อาจารย์ ผู้ที่มีประสบการณ์ และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ ดุลยภาพระหว่างประเทศ และแนวทางการสร้างดุลยภาพกับประเทศมหาอำนาจกรณีสหรัฐฯ และจีน

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การจัดทำเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง การสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ: สหรัฐฯ และจีน ใช้ระยะ

เวลาในการดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2566 รวมระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 6 เดือน

▶ 1.4 วิธีการศึกษา

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณีฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการดำเนินการดังนี้

1.4.1 การรวบรวมข้อมูล

1.4.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ได้มาซึ่งทัศนคติ ความรู้ ทัศนะของบุคคลต่อประเด็นที่ศึกษา จากการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ครั้งที่ 2/2566 เรื่อง “แนวทางการสร้างดุลยภาพ (Strategic Equilibrium) กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” ระหว่างวันที่ 26-27 มกราคม 2566 ณ โรงแรมเฮลท์แลนด์ รีสอร์ท แอนด์ สปา พัทยา จ.ชลบุรี

1.4.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

ผู้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารราชการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ หนังสือทั่วไป วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การศึกษา ในประเด็นสถานการณ์ของการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศสหรัฐฯ และจีน และการสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจดังกล่าว รวมทั้งได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทยในการสร้างดุลยภาพกับสหรัฐฯ และจีนต่อไป

▶ 1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ของการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศสหรัฐฯ และจีน และการสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจดังกล่าว

1.5.2 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างดุลยภาพท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศสหรัฐฯ และจีน

2

การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์
ระหว่างชาติมหาอำนาจ

2. การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ

2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์

ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) จากความเข้าใจของบุคคลทั่วไปที่รับรู้คือ มาจากการผสมผสานกันระหว่างคำว่า ภูมิศาสตร์ (Geography) และคำว่า รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลกระทบจาก ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประชากร ความมั่นคง การรักษาผลประโยชน์ของชาติ และการพัฒนาประเทศ ตลอดจนสามารถเป็นหนึ่งในปัจจัยในการกำหนดนโยบายในประเทศและความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศได้

นับจากอดีต “ภูมิรัฐศาสตร์” จะมุ่งเน้นไปในเชิงความสัมพันธ์ด้านการ ทหาร โดยภูมิประเทศ ท่าเลที่ตั้ง และภูมิอากาศ จะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อ การตั้งฐานเมือง การขยายอาณาเขต การสู้รบ และความเป็นอยู่ของประชากร จนกระทั่งภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบาทความสำคัญในเชิง การทหารของประเทศต่าง ๆ เช่น การล่าอาณานิคม ถูกลดระดับความสำคัญลงพร้อม ๆ กันกับการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ และเทคโนโลยี สารสนเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไปทั่วโลก ส่งผลให้นิยามของ “ภูมิรัฐศาสตร์” ได้เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของโลก

ในอดีตยังมีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและทรัพยากรระหว่าง กัน² เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจการค้า อาทิ เกิดแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยม (Liberalism) นโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy) การรวมกลุ่มและความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจ เช่น องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ และการจัดตั้งบริษัทข้ามชาติ ขณะเดียวกัน ประเทศ ต่าง ๆ ต้องการช่วงชิงความเป็นมหาอำนาจโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ เช่น สหรัฐฯ

² SALIKA Knowledge sharing space. (2565). ภูมิรัฐศาสตร์ กับความสัมพันธ์ต่อการค้าโลก. สืบค้น เมื่อ 24 พฤษภาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2023/01/28/geopolitic-and-world-trade/>

ภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็นได้เข้ามามีบทบาทก้าวเข้ามาเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกใหม่ในมุมมองของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน และการค้าเสรี รวมถึงการใช้เงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นสกุลเงินสากล ในการกำหนดราคาแลกเปลี่ยนสินค้า วัตถุดิบการค้าขายระหว่างประเทศ และเป็นสกุลเงินสำรองหลักของโลก ส่วนจีน มีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดและมีบทบาททางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลกมากขึ้น ตั้งแต่จีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) และกลายเป็นหนึ่งในผู้ผลิตผู้ส่งออกสินค้าและตลาดที่ใหญ่ที่สุดของโลก รวมถึงมีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการช่วงชิงความเป็นผู้นำทางการทหารได้กลับมามีบทบาทสำคัญอีกครั้งโดยมุ่งเน้นไปที่การเสริมความมั่นคงของประเทศ ผ่านการพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารและการครอบครองยุทธโประพันธ์สะท้อนได้จากรายจ่ายทางการทหารทั่วโลกที่เพิ่มสูงขึ้น

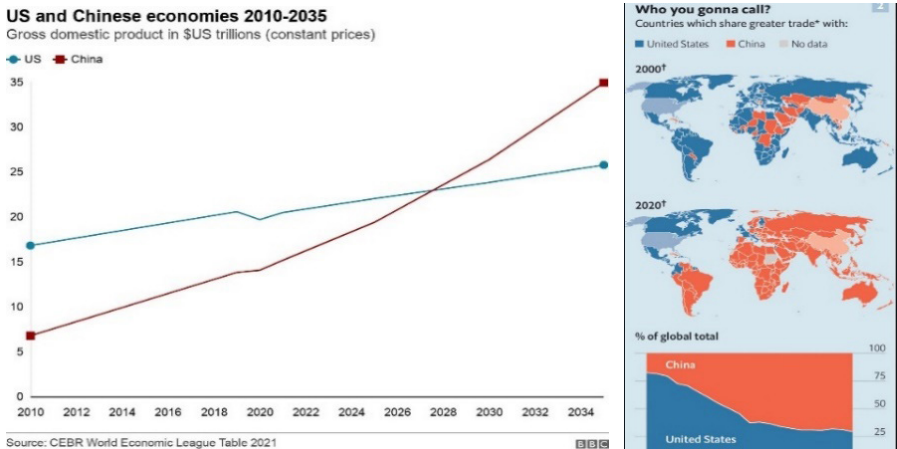
▶ 2.2 สถานการณ์ของการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีน

การแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ ทั้งการแข่งขันและความร่วมมือในเวลาเดียวกัน เนื่องจากเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศยังมีการพึ่งพากันอยู่มาก การค้าระหว่างประเทศระหว่างสหรัฐฯ และจีนนั้น ยังช่วยสนับสนุนการจ้างงานในสหรัฐฯ ไม่ต่ำกว่า 2.6 ล้านตำแหน่ง และจีนก็ยังเป็นประเทศที่มีການนำสินค้าเกษตรจากสหรัฐฯ อยู่ในระดับที่สูงอยู่ ซึ่งหากแบ่งแยกการแข่งขันตามมิติด้านความมั่นคงระหว่างสองชาติมหาอำนาจสหรัฐฯ และจีน สามารถระบุสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. **การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในมิติ “เศรษฐกิจ”** การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นการแข่งขันที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากทั้งสองประเทศเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลก โดยการพัฒนาที่เติบโตขึ้นของจีน ได้เปลี่ยนแปลงสภาพการค้าระหว่างประเทศ เห็นได้จากปี 2001 จีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ขณะนั้น สหรัฐฯ เป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของประเทศส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันคู่ค้ารายใหญ่ของโลก

เปลี่ยนแปลงไปเป็นจีน เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 เศรษฐกิจของจีนได้เข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างก้าวกระโดด นับตั้งแต่ปี 2010 จีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองลงมาจากสหรัฐฯ และมีเงินทุนสำรองมากที่สุดในโลก

ปัจจุบัน จีนแทนที่สหรัฐฯ และกลายเป็นพลังขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจโลก หลังจากนั้น การเติบโตของ GDP โลก 1 ใน 3 เกิดขึ้นจากจีน ซึ่งในประเด็นนี้ จากมุมมองของทั่วโลก การเติบโตของจีนได้สร้างระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 GDP ของสหรัฐฯ ครองสัดส่วนครึ่งหนึ่งของโลก และเป็นผู้นำในการสร้างกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ธนาคารโลก (World Bank) และระบบการจัดการการเงินเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods Monetary System) เป็นต้น แต่ปัจจุบัน GDP ของสหรัฐฯ เป็นเพียง 1 ใน 6 ของโลกเท่านั้น และเดือนมกราคม ปี 2022 เป็นปีของการเริ่มต้น ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่ทำให้จีนกลายเป็นผู้นำของกลุ่มการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดของโลก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีน: เศรษฐกิจ

2. การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในมิติ “เทคโนโลยีและการทหาร” ปัจจุบันสหรัฐฯ นำหน้าจีนอยู่มาก โดยเฉพาะขีดความสามารถทางเทคโนโลยีและการทหาร ดังภาพที่ 2

US and Chinese Military Capabilities 2010 – 2020

2020 numbers represent total legacy and newly commissioned systems minus decommissioned and lost systems

US Naval Capabilities

	2010	2020
Cruisers	22	22
Destroyers	56	69
Frigates	23	19
Aircraft carriers	11	11
Tactical submarines	57	53
Strategic submarines	14	14
Amphibious assault ships	31	32
Fighter aircraft ¹	1,158	1,133
5th Gen fighter aircraft ¹	0	111
Maritime patrol aircraft	159	119
Airborne early warning and control	72	82
Marines ²	170,000	152,000

US Air Force Capabilities¹

	2010	2020
Fighter and ground attack aircraft	2,383	1,566
5th Gen fighter aircraft	139	393
Intelligence and reconnaissance	106	86
Bombers	135	119
Stealth bombers	19	20
Strategic transport	285	232
Tactical transport	435	257
Tankers	512	411
Airborne early warning and control	54	31

Chinese Naval Capabilities

	2010	2020
Cruisers	0	1
Destroyers	28	33
Frigates	52	52
Corvettes	0	42
Aircraft carriers	0	2
Tactical submarines	62	56
Strategic submarines	3	4
Amphibious assault ships	1	6
Coastal patrol and attack craft ⁴	n/a	690
Militarized fishing vessels	0	84
Fighter aircraft	222	283
Maritime patrol aircraft	4	18
Marines	10,000	25,000

Chinese Air Force Capabilities

	2010	2020
Fighter and ground attack aircraft	1,383	1,671
5th Gen fighter aircraft	0	22
Intelligence and reconnaissance	120	55
Bombers ⁵	132	211
Strategic transport	20	28
Tactical transport	68	42
Tankers	10	13
Airborne early warning and control	8	13

¹ Including USMC aviation

² Excludes USMC aviation

ภาพที่ 2 การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีน: การทหาร

2.1 ความก้าวหน้าของจีน ซีปนาวูธ อวูธนิวเคลียร์ และปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังสร้างความหวุ่นวิตกอย่างมากแก่บรรดาผู้สังเกตการณ์ชาติตะวันตก ซึ่งเชื่อว่าการกำลังจะเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของการถ่วงดุลอำนาจด้านการทหารของโลก อันเนื่องมาจาก ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ของจีน ประกาศปฏิรูปกองทัพให้ก้าวล้ำนำสมัยภายในปี 2035 โดยกล่าวว่า “จีนจะต้องผงาดขึ้นเป็นมหาอำนาจทางการทหารของโลกที่มีศักยภาพในการสู้รบและขณะสงครามให้ได้ภายในปี 2049”

2.2 ความก้าวหน้าของสหรัฐฯ เทคโนโลยีดาวเทียมสตาร์ลิงก์ (Starlink) กำลังเป็นที่จับตามองอย่างมาก เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีเครือข่ายดาวเทียมวงโคจรต่ำ ที่มีความโดดเด่นในเรื่องการให้บริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ห่างไกล มีส่วนช่วยอย่างมากในด้านการติดต่อสื่อสารในสมรภูมิที่มีความเสี่ยงต่อการ

ถูกโจมตีทำลายโครงสร้างพื้นฐานการสื่อสาร หรือแม้แต่มีการบงกชัญญานวิหุย
สื่อสารแบบธรรมดา มีบทความด้านกลาโหมของจีนเกือบ 10 ชิ้น ที่กล่าวถึงเทคโนโลยีนี้
ในแง่ของความจำเป็นที่จีนจะต้องมีเทคโนโลยีในระดับที่เท่าเทียมกันกับสหรัฐฯ
หากเกิดศึกกับสหรัฐฯ ขึ้นจริง

นอกจากนี้ การตอบโต้กันระหว่างประเทศคู่ขัดแย้งมีการผสมผสานกัน
ระหว่างมาตรการทางการทหาร เช่น การโจมตีด้วยขีปนาวุธด้วยเทคโนโลยีทางการทหาร
รูปแบบใหม่ ควบคู่ไปกับมาตรการทางการค้าและทางเศรษฐกิจ เช่น การคว่ำบาตร
การถอนการลงทุน ดังเช่น สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน
ที่เป็นการปฏิบัติการทางการทหารครั้งใหญ่และส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง

3. การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในมิติ “การเมือง” ภายหลัง
การสิ้นสุดของสงครามเย็น สหรัฐฯ กลายเป็นประเทศที่มีบทบาทนำในโลกเพียง
ประเทศเดียว แต่การก้าวพุ่งขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของจีนนั้น ทำให้อำนาจ
และอิทธิพลในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง เกิดระบบ 2 ขั้วอำนาจ
โดยที่ไม่มีประเทศอื่นที่มีอำนาจมากพอที่จะท้าทายอำนาจต่อ 2 ประเทศนี้ได้
การเมืองและเศรษฐกิจโลกที่แบ่งออกเป็น 2 ขั้วนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
เพราะเป็นตัวกำหนดสภาพการเมืองของโลกที่แตกต่างออกไปจากโลกที่เคยมี
มหาอำนาจเพียงประเทศเดียว โดยสหรัฐฯ พยายามสร้างสถาบันทางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยขึ้นมา ในขณะที่จีนก็ยึดมั่นในความเป็นรัฐสังคมนิยมอยู่

นอกจากนี้ ยังมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น คือ การมุ่งเน้นไปที่ประเด็น
ค่านิยมระหว่างประเทศ เช่น การที่สหรัฐฯ มุ่งเน้นด้านการค้าเสรี บทบาทของตลาด
สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล การมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้ง
การที่สหรัฐฯ ไม่ปล่อยให้พันธมิตรโดดเดี่ยว ขณะที่จีนมองว่า ความสำเร็จของจีน
จะมุ่งไปที่การวางแผนจากส่วนกลาง โดยบทบาทนำของรัฐ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ของสังคม ซึ่งจีน พยายามที่จะสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจโดยให้จีนกลับมายิ่งใหญ่
อีกครั้งและความพยายามในการผลักดันแนวคิดนี้ให้เป็นค่านิยมสากล ค่านิยมของชาติ
มหาอำนาจเหล่านี้ นำมาสู่ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือต่าง ๆ เช่น ยุทธศาสตร์

อินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) ส่วนจีนให้ความสำคัญกับ Belt and Road Initiative (BRI) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการผลักดันชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้ดีขึ้น **ดั่งภาพที่ 3**

ภาพที่ 3 The US' Indo-Pacific Strategy

อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายประเทศประกาศใช้ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ได้แก่ Indo-Pacific Strategy of the United States (February 2022) ของสหรัฐฯ โดยสหรัฐฯ ระบุว่า “อนาคตของเราแต่ละประเทศ ซึ่งแท้จริงแล้วคือทั้งโลกนั้น ขึ้นอยู่กับความยินยอมและเจริญรุ่งเรืองในอีกหลายทศวรรษข้างหน้าของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง” สหรัฐฯ มีแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่เป็นภาพรวม เน้นการนำทรัพยากรใหม่เข้ามาในภูมิภาคมากขึ้น สร้างพันธมิตรกับญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอาเซียนที่เข้มแข็งขึ้น สนับสนุนบทบาทของอินเดียในภูมิภาค เน้นการสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใส และสนับสนุนเทคโนโลยีที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น ปลอดภัย และเชื่อถือได้ ส่วนญี่ปุ่นประกาศใช้ Japan’s effort for a “Free and Open Indo-Pacific” (2022) โดยแนวทางของญี่ปุ่น คือ ไม่ต้องการสร้าง

สถาบัน/องค์กรใหม่ขึ้นมาแข่งขันกับที่มีอยู่ และมี “วิสัยทัศน์ร่วม (shared vision)” กับพันธมิตรอื่น ๆ ในภูมิภาค โดยมุ่งเน้นประเด็นการสร้างเชื่อมโยงทางกายภาพ (Quality Infrastructure Development) การให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคในการต่อต้านการก่อการร้าย ภัยพิบัติ การแก้ปัญหาโจรสลัด ความมั่นคงทางทะเล การเสริมสร้างศักยภาพทางการคลังและการบริหารหนี้ สำหรับประเทศในภูมิภาคยุโรปที่มียุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ดังนี้ (1) ฝรั่งเศส ได้แก่ France’s Defence Strategy on the Indo-Pacific (2019, revised in July 2021, February 2022) (2) เนเธอร์แลนด์ ได้แก่ Indo-Pacific: Guidelines for strengthening Dutch and EU cooperation with partners in Asia (November 2020) (3) เยอรมนี ได้แก่ Policy guidelines on the Indo-Pacific (September 2020) (4) อิตาลี ได้แก่ The Italian Contribution to the EU Strategy for the Indo-Pacific (February 2022) (5) สหภาพยุโรป ได้แก่ EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific (16 April 2021)

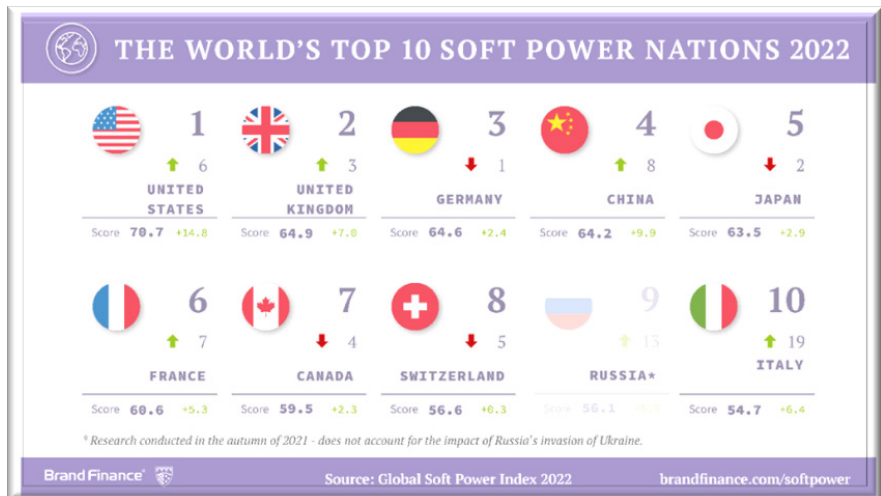
ในภูมิภาคเอเชีย ออสเตรเลีย และแคนาดา ประเทศที่มียุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก มีดังนี้ (1) ออสเตรเลีย ได้แก่ 2016 Defence White Paper, 2017 Foreign Policy White Paper, 2020 Defence Strategic Update (2) อาเซียน ได้แก่ ASEAN Outlook on the Indo-Pacific (AOIP) (June 2019) (3) แคนาดา ได้แก่ Canada’s Indo-Pacific Strategy (November 2022) และ (4) เกาหลีใต้ ได้แก่ Strategy for a Free, Peaceful, and Prosperous Indo-Pacific Region (December 2022)

นอกจากนี้ ขาดิมหาอำนาจยังมีการรวมกลุ่มกัน เช่น กรณีการรวมกลุ่มทางความมั่นคงของสหรัฐฯ และพันธมิตร QUAD และ AUKUS เพื่อจำกัดอิทธิพลจีน เป็นต้น

4. การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในมิติ “สังคมและวัฒนธรรม”

รูปแบบการขยายอิทธิพลที่ไม่ได้ใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญเพื่อให้บุคคลใดหรือประเทศใดต้องยอมรับและปฏิบัติตาม แต่เป็นการขยายอิทธิพลต่อความนิยมและพฤติกรรม

ของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความต้องการของผู้อื่นให้เกิดการยอมรับด้วยความเต็มใจหรือเรียกว่า พลังอำนาจอ่อน (Soft Power) ข้อมูลจาก Brand Finance บริษัทให้คำปรึกษาอิสระระดับโลกด้านมูลค่าแบรนด์ ซึ่งมีสำนักงานในกว่า 20 ประเทศทั่วโลก ที่ได้ประเมินและจัดอันดับประเทศที่ใช้ Soft Power จาก 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) การรับรู้/เป็นที่ยอมรับในด้านธุรกิจและการค้า (2) ความนิยมในแนวทางการจัดการปกครอง (Governance) (3) บทบาทในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (4) ความนิยมทางวัฒนธรรม (5) ภาพลักษณ์ที่ปรากฏในสื่อ (6) ความก้าวหน้าของการศึกษาและวิทยาศาสตร์ และ (7) ค่านิยมและคุณลักษณะของประชาชน ผลการประเมินพบว่า สหรัฐฯ อยู่ในลำดับ 1 และ จีนอยู่ในลำดับ 4 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 The world's Top 10 Soft Power Nations 2022

ทั้งนี้ แต่ละประเทศสามารถเรียนรู้ถึงการใช Soft Power เป็นการแผ่ขยายและพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ปล่อยให้กลายเป็นเพียงกระแสชั่วคราว Soft Power สามารถพัฒนาไปตามบริบทไม่จำกัด แต่ต้องพิจารณาในภาพกว้างและไม่ปล่อยให้อำนาจถูกจำกัด หรือเป็นการยึดเยียดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะ

เรื่องของบทบาทในเวทีระหว่างประเทศที่จะเห็นได้ชัดว่า สหรัฐฯ ยังมีบทบาทที่นำเงินอยู่ถึงความนิยมในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาพยนตร์ ละคร โดยเฉพาะด้านการศึกษาและวิทยาศาสตร์ที่สหรัฐฯ พยายามสร้างความเป็นผู้นำด้วยตนเอง สถาบันการศึกษาในสหรัฐฯ ถือว่ามีชื่อเสียงกว่าจีน เพราะฉะนั้น ในแง่การแข่งขัน สหรัฐฯ ยังรุดหน้าเงินและเป็นที่น่าจับตา หากมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในอนาคต

▶ 2.3 ความท้าทายด้านภูมิรัฐศาสตร์ในอนาคตและการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของไทย

แม้ความท้าทายด้านภูมิศาสตร์จะส่งผลต่อภูมิรัฐศาสตร์และการกำหนดผลประโยชน์ทางด้านนโยบายต่างประเทศของไทยและประเทศต่าง ๆ แต่ปัจจัยดังกล่าวไม่ได้เป็นปัจจัยชี้ขาดต่อการพัฒนาประเทศ³ หากเป็นยุคแห่งความพลิกผันทางเทคโนโลยี (Technological Disruption) อย่างก้าวกระโดด ที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน โดยยุคหลังสถานการณ์โควิด-19 รวมถึงผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาด⁴ ทำให้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ทางกายภาพลดลง และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขอบเขตความสัมพันธ์ทางภูมิยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ บริบทและแนวโน้มมิติความมั่นคงจะเป็นการผสมผสานระหว่างภัยคุกคามรูปแบบเก่ากับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ภัยคุกคามแบบผสมผสาน” โดยมีปัจจัยเร่งที่สำคัญอันเกิดจากความไม่ชัดเจนของพื้นที่ทางไซเบอร์ การเสริมสร้างศักยภาพ และขีดความสามารถในพื้นที่ทางอวกาศ ที่จะส่งผลในเชิงความได้เปรียบให้กับประเทศที่มีเทคโนโลยีและยุทธวิธีสูง และการตระหนักถึงสถานการณ์ในการใช้พื้นที่การแข่งขันและขยายอิทธิพลด้านอาวุธหรือมีความเป็นไปได้ในการเกิดการโจมตีทางไซเบอร์ และสงครามอิเล็กทรอนิกส์

³ ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ. (2564). เมื่อปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <http://sur.li/knpsg>

⁴ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 – 2570)

นอกจากนี้ ประเทศมหาอำนาจมีการขยายอิทธิพลของการสร้างระบบภูมิรัฐศาสตร์ และภูมิเศรษฐศาสตร์ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกมากขึ้น

อาเซียนยังเป็นพื้นที่ที่ประเทศมหาอำนาจให้ความสนใจ จากจุดเริ่มต้นของอาเซียนมีการผลักดันให้มีการก่อตั้งอาเซียน ไทยเป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดการตั้งอาเซียน เปลี่ยนจากสนามรบไปสู่สนามการค้า มีการเปลี่ยนจุดยืนเป็นการปรับสมดุล ทำให้เกิดสมดุลใหม่แล้วก้าวไปข้างหน้าได้เป็นอย่างดี และไทยยังคงต้องเผชิญความเสี่ยงหลายประการที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกัน ทั้งจากลักษณะภัยคุกคามที่มีความผันผวน ความไม่แน่นอน มีความสลับซับซ้อน อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศ ส่งผลให้สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นมีความรุนแรงและยากจะคาดการณ์

ขณะนี้ อาเซียนต้องเดินหน้าต่อในประเด็นของเมียนมา ประเทศไทยอาจเป็นผู้ผลักดันให้สถานการณ์เกิดความคลี่คลายได้ โดยไทยมีการพึ่งพาลังงานจากเมียนมาเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง แรงงานเมียนมาที่อาศัยอยู่ในไทย ซึ่งประเด็นสถานการณ์เมียนมาเป็นสิ่งที่อินโดนีเซียได้พยายามผลักดันอยู่ด้วยเช่นกัน ประเด็นเหล่านี้ อาเซียนอาจจะต้องหาสมดุล ท่าทีของไทยที่ให้ความสำคัญกับการสร้างดุลยภาพใหม่ทางยุทธศาสตร์ (Strategic New Equilibrium) ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค และการนำมาซึ่งความร่วมมือปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มากกว่าการสร้างความขัดแย้งและการเผชิญหน้า

ภูมิทัศน์โลกก่อนสงครามที่มีระบบหลายขั้วอำนาจ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ (1) การแข่งขันและความร่วมมือระหว่างประเทศเข้มข้นมากขึ้น (2) เกิดการบูรณาการของโครงสร้างระบบระหว่างประเทศ (Structure of International System) โดยเฉพาะการกระจายอำนาจ หรือการเพิ่มขีดความสามารถของชาติมหาอำนาจ (3) การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อม และภัยคุกคามด้านต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น (4) สหรัฐฯ และพันธมิตร กำลังถดถอย และ (5) จีน อินเดีย และภูมิภาคเอเชีย กำลังทะยานขึ้นสู่มหาอำนาจใหม่ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน

พลังอำนาจทางทหารของสหรัฐฯ จากการสั่งซื้ออาวุธที่เพิ่มมากขึ้น จีนมีการย้ายฐานการผลิต อีกทั้ง การประกาศนโยบายใหม่ของจีนที่ส่งผลกระทบต่อ และสร้างความตื่นตัวให้กับหลายประเทศ รวมถึงการอ่อนแอของรัสเซียจากภาวะสงคราม ความขัดแย้งมีความซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความท้าทายที่ผสมผสานกันระหว่างภัยคุกคามรูปแบบเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่

ความผสมผสานกันของภัยคุกคามทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในด้านยุทธวิธี และการดำเนินยุทธศาสตร์ที่แต่ละชาติมหาอำนาจเลือกใช้ ในทางปฏิบัติการเดินหน้าเพื่อทวงคืนความเป็นใหญ่ของจีน อาจต้องวิเคราะห์ไปถึงการที่จีนกำลังยึดครองตลาด หรือการกำจัดอิทธิพลของฝั่งตะวันตก ซึ่งสหรัฐฯ มองว่า สิ่งที่จีนกำลังดำเนินการอยู่คือ ภัยคุกคามต่อตลาดเสรี หากการเจริญเติบโตของจีนขยายตัวมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน จีนอาจใช้เงินลงทุนในด้านการทหารมากขึ้น ตัวอย่างโครงการที่สำคัญของจีน คือ โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง หรือ BRI ที่มีการสร้างแพลตฟอร์มใหม่ที่ต้องการให้จีนเป็นศูนย์กลาง หรือการเป็น “หนึ่งประเทศ สองระบบ (One country, two systems)”

ดังนั้น การมีจุดที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญประกอบกับบริบทและสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีพลวัตสูง และมีความซับซ้อนหลากหลายมิติ ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมและบริหารจัดการความเสี่ยงผลกระทบจากกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศ อันส่งผลต่อการกำหนดทิศทางเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงของประเทศให้สามารถปรับตัว และแสวงหาโอกาสในการเชื่อมโยงบทบาทที่เหมาะสมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ภูมิภาค ประเทศมหาอำนาจ และขั้วอำนาจต่าง ๆ ซึ่งไทย ควรติดตามพัฒนาการในด้านดังกล่าวอย่างใกล้ชิด เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือและกำหนดแนวทางการปฏิสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต่อไป ทั้งนี้ ประเทศไทยควรใช้ประโยชน์จากภูมิศาสตร์ ในฐานะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ (Location-Driven) โดยสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่จากการเป็นจุดสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและเป็นพื้นที่

ซึ่งมหาอำนาจให้ความสนใจ ทั้งสหรัฐฯ จีน รวมถึงประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย และออสเตรเลีย ที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในด้านการค้า การลงทุน ด้านความมั่นคง และความช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาเพื่อเกิดการชักจูงให้มหาอำนาจต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาไทยและอนุภูมิภาคผ่านกรอบความร่วมมือที่ไทยมีบทบาทนำ เช่น ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจจิ๋วระดับเจ้าพระยา-แม่โขง Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) กรอบความร่วมมือที่จัดตั้งขึ้นตามข้อริเริ่มของไทย เพื่อเชื่อมโยงกับความร่วมมือในกรอบ Mekong-U.S. Partnership: (MUSP) ของสหรัฐฯ และความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Lancang-Mekong Cooperation: LMC) ซึ่งมีจีนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อไทยเสริมสร้างความตระหนักแก่ประเทศในอนุภูมิภาค ในผลประโยชน์ที่จะได้รับการขับเคลื่อนความร่วมมือ ACMECS ให้มีผลเป็นรูปธรรม

สภาพแวดล้อมและความท้าทายที่สำคัญที่ประเทศไทยต้องเผชิญและยังคงต้องเผชิญต่อไปอีกในระยะยาว ผนวกกับความซับซ้อนของผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจที่เพิ่มมากขึ้นในภูมิภาค การมีหลายชาติมหาอำนาจในภูมิภาค เป็นปัจจัยหนึ่งจากภายนอกประเทศที่สามารถส่งผลทั้งด้านบวก และลบต่อประเทศไทย ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศขนาดกลาง จึงจำเป็นต้องมีการรักษาดุลยภาพระหว่างมหาอำนาจไว้ บนผลประโยชน์ของชาติและหลักสากล ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเร็วที่สุด มีบทบาททั้งในด้านห่วงโซ่อุปทานทางเศรษฐกิจ เส้นทาง การเดินทาง เส้นทางคมนาคมทางทะเลที่สำคัญประจำอยู่ที่ภูมิภาคนี้หลายแห่ง รวมทั้งจุดต่อแหลมต่อเสถียรภาพด้านความมั่นคงในการเป็นพื้นที่ที่อาจมีการเผชิญหน้ากันทางทหาร รวมถึงความขัดแย้งต่าง ๆ ในภูมิภาคอาจสร้างความกังวลใจและความกดดันสร้างความท้าทายในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศให้มีความซับซ้อนมากขึ้น การถูกมองว่าไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมากเกินไป จึงเป็นความท้าทายต่อการสร้างดุลยภาพในเชิงยุทธศาสตร์

3

การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศ
ท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์

3. การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศท่ามกลางการแข่งขัน ทางภูมิรัฐศาสตร์

3.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับดุลยภาพระหว่างประเทศ

จากการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ครั้งที่ 2/2566 เรื่อง “แนวทางการสร้างดุลยภาพ (Strategic Equilibrium) กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” โดย ดร.อนุสนธิ์ ชินวรรโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ สามารถอธิบายความหมายของดุลยภาพระหว่างประเทศ อาจนิยามได้ ดังนี้

1. สภาวะที่รัฐใดรัฐหนึ่ง ไม่สามารถแสดงอำนาจได้อย่างชัดเจน
2. สภาวะที่ประเทศไทย สามารถเดินไปสู่วัตถุประสงค์แห่งชาติ โดยไม่ถูกขี้นำจากขั้วอำนาจใดอำนาจหนึ่งอย่างชัดเจน
3. ภาพลักษณ์ที่ประชาคมโลกมองประเทศไทยว่าสามารถเป็นมิตร/ เป็นกลาง ทั้งมิติของ DIME (การทูต ข่าวดสารข้อมูล การทหาร เศรษฐกิจ)
4. สภาวะที่รัฐใดรัฐหนึ่ง ไม่สามารถบีบบังคับไทยให้ดำเนินนโยบาย ด้านการต่างประเทศนอกเหนือจากการรักษาเจตนารมณ์
5. สภาวะที่แต่ละประเทศสามารถดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ ได้อย่างอิสระบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefit)

อย่างไรก็ตาม ความหมายของดุลยภาพในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความสมดุล แบบตาชั่ง แต่เราต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า สมการผลประโยชน์ของเราคืออะไร ผลประโยชน์ของไทยคืออะไร เราจึงจะคำนวณสมการผลประโยชน์ได้ว่า ดุลยภาพ ต่อสหรัฐฯฯ และจีนต้องดำเนินการอย่างไร ดุลยภาพจึงไม่ใช่ลักษณะของความ เท่าเทียมหรือเท่ากันเพียงอย่างเดียว

ดุลยภาพระหว่างประเทศ เป็นการให้ความสำคัญในทุก ๆ มิติ ทั้งการบริหารบ้านเมือง การพัฒนาเพื่อสร้างความเจริญ โดยทุกฝ่ายมีความพอใจ ประกอบด้วยฝ่ายรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ ฝ่ายกำกับดูแลนโยบาย และประชาชนผู้เป็นเจ้าของ

ประเทศ ที่ล้วนมีส่วนร่วม กระจายความเป็นดุลยภาพไปจนถึงมิติทางเศรษฐกิจ ดุลยภาพที่จะเกิดขึ้น จะเกิดจากการกระจายตัวของความเจริญไปอย่างทั่วถึง ประโยชน์จากทางเศรษฐกิจที่ได้รับ จะต้องเกิดจากทุกภาคส่วน ขณะเดียวกัน จะต้องไม่สร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อม ในทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับดุลยภาพระหว่างกลุ่ม และชนชั้นต่าง ๆ โดยการเน้นความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ และในมิติทางการเมือง การบริหาร การปกครองให้เกิดดุลยภาพเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ระบบสังคมจะต้องสามารถขับเคลื่อนสู่ความเป็นดุลยภาพ รวมถึงมิติทางการทหาร ซึ่งถือว่าเป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญ การรักษาดุลยภาพอาจหมายรวมไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะถูกสร้างขึ้นด้วยการมีสถานะแห่งอำนาจ ทั้งความสามารถในการจัดตั้งกองกำลังทหาร การมีอาวุธยุทโธปกรณ์ ที่แข็งแกร่ง และศักยภาพทางการทหารและกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ เป็นต้น

▶ 3.2 พลังอำนาจแห่งชาติและการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับการประเมิน ศักยภาพและขีดความสามารถของประเทศ เพื่อให้สามารถกำหนดกรอบทิศทางเชิงนโยบายของปัญหาความมั่นคงเร่งด่วน ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขโดยพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อกำหนดจุดยืนหรือตำแหน่งของประเทศในมุมมอง บริบทที่หลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์⁵ (Strategic Process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับ *อย่างไร* (แนวคิดหรือวิธีการ) ของความเป็นผู้นำที่จะใช้พลังอำนาจ (ทรัพยากรหรือเครื่องมือ) ที่มีอยู่ของรัฐฯ ดำเนินการควบคุมสถานการณ์และสิ่งที่มีผลต่อที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ *บรรลุวัตถุประสงค์* (เป้าหมายสุดท้าย) ที่สอดคล้องกับนโยบายแห่งรัฐฯ

องค์ประกอบของพลังอำนาจเป็นแหล่งเครื่องมือหรือทรัพยากร (Means) ที่ถูกใช้เพื่อส่งเสริม หรือเพื่อผลประโยชน์ชาติหรือของกลุ่ม แม้แต่ในการ

⁵ ชริติ อุ่มสัมฤทธิ์. (2566). *ข้ออภิปรายพลังอำนาจแห่งชาติและพลังอำนาจรูปแบบใหม่*. นิตยสารยุทธ โทษปีที่ 121 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2566.

สงครามจะต้องรวมการใช้องค์ประกอบของพลังอำนาจแห่งชาติ ทั้งด้านการทูต ข่าวสารข้อมูล การทหาร และเศรษฐกิจ (Diplomatic, Information, Military, Economic: DIME) โดยสามารถอธิบายได้ ดังนี้

(1) **เครื่องมือด้านการทูต (Diplomatic Instrument)** จัดได้ว่าเป็นเครื่องมืออีกประเภทหนึ่งที่ใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ เป้าหมายหลักทางการทูต ได้แก่ การสร้างช่องทางในการสื่อสารกับประเทศอื่นที่รัฐของเราไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทั้งในรัฐที่เป็นพันธมิตร และรัฐที่เป็นปฏิปักษ์ กิจกรรมทางการทูต จึงมุ่งหมายในการส่งต่อข้อมูล การแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจ การจูงใจ รวมถึงการข่มขู่ด้วย

(2) **เครื่องมือด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational Instrument)** เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน อันที่จริงแล้ว เครื่องมือประเภทนี้มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการทูตตามความเกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ การใช้วิธีการอย่างสันติ (Peaceful means) ในการบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและการเมือง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่สำคัญ คือ ในขณะที่เครื่องมือทางการทูตเน้นที่ “วิธีการ” (Means) ในการบรรลุเป้าหมาย เครื่องมือทางข้อมูลข่าวสารให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จาก “ข้อมูล” (Information) ที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ การใช้เครื่องมือทางข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือทางการทูตได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

(3) **เครื่องมือด้านการทหาร (Military Instrument)** ยังคงเป็นกำลังอำนาจหลักในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ อธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติ ที่จำเป็นต้องมีขีดความสามารถในการจัดเตรียมกำลังพลและศักยภาพของกองทัพ ให้มีความพร้อมสำหรับภารกิจต่าง ๆ ทั้งยามสงบ และสงคราม หากพิจารณาตามตรรกะของความหวาดระแวงทางความมั่นคง (Security Dilemma) ในด้านหนึ่งการอ้างไว้ซึ่งกองทัพที่เข้มแข็ง ย่อมสามารถป้องปราม (Deterrence) มิให้ชาติอื่นเข้ามารุกรานได้ ในทางกลับกัน การมีกองทัพที่เกรียงไกรอาจกลายเป็นปัจจัยที่สร้างความ

ไม่มั่นคงให้กับรัฐอื่น และกลายมาเป็นสาเหตุของการแข่งขันกันสะสมอาวุธหรือการ
ไม่ไว้วางใจประเทศเราได้ อย่างไรก็ตามก็ไม่มีชาติใดในโลกปฏิเสธว่า เครื่องมือทางการทหาร
มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเครื่องมือทั้งสามประเภทข้างต้น ในการดำเนินความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ

(4) **เครื่องมือด้านเศรษฐกิจ (Economic Instrument)** การใช้เครื่องมือ
ทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สามารถเกิดขึ้นได้ในหลาย
ลักษณะ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการบรรลุ ซึ่งเป้าหมายและผลประโยชน์แห่งชาติ
ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้ว เมื่อก้าวถึงการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ผู้คนเป็นจำนวนมาก
นึกถึงการค้า การลงทุน หรือการให้ความช่วยเหลือกับประเทศกำลังพัฒนาเป็นหลัก
ในขณะเดียวกัน รูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างหลากหลาย
อาทิ นโยบายการค้า (Trade Policies) นโยบายด้านการเงินการคลัง (Fiscal and
Monetary Policies) นโยบายด้านการระงับการส่งออกสินค้า (Embargoes)
นโยบายด้านภาษี (Tariffs) หรือนโยบายด้านการให้ความช่วยเหลือ (Assistance)

องค์ประกอบเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่า การใช้ทุก ๆ เครื่องมือมีความ
สัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับประเด็นเรื่องอำนาจ (Power) องค์ประกอบข้างต้น
สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่สามารถพิจารณาอำนาจแบบ
ด้านเดียว (Monolithic) หรือมิติเดียว (Unidimensional) ได้ แต่จำเป็นต้องพิจารณา
ถึงเครื่องมือดังกล่าวอย่างเป็นระบบและหลากหลายมิติ (Multidimensional)

▶ 3.3 พัฒนาการของดุลยภาพในมิติด้านการต่างประเทศของไทย

3.3.1 **สมัยอยุธยา** นโยบายต่างประเทศของไทยที่ผ่านมาไม่เคยมีเรื่อง
ของดุลยภาพ แต่มีประเด็นพิจารณา ได้แก่ (1) ประเทศไทยมีการยึดถือผลประโยชน์
ของชาติเป็นหลัก ดังนั้น นโยบายของไทยควรเปิดกว้างเพื่อให้ต่างชาติสามารถ
เข้ามาลงทุนหรือทำการค้าได้โดยเสรี แต่ไม่ได้ให้สิทธิกับทุกประเทศอย่างเท่าเทียมกัน
นี่คือความสำคัญของนโยบายในยุคแรก และ (2) ในสมัยอยุธยาการทูตของสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ประเทศไทยรักษาดุลยภาพผ่านชาวต่างชาติในสมัยอยุธยา

(โปรตุเกส ฝรั่งเศส ดัตช์ ญี่ปุ่น ฯลฯ) โดยเลือกข้างฝรั่งเศสเพื่ออ่วงคูลกับดัตช์ (เนเธอร์แลนด์) ซึ่งถือได้ว่า สมัยอยุธยาเป็นต้นฉบับของนโยบายต่างประเทศของไทย

3.3.2 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีภัยคุกคามต่าง ๆ เกิดขึ้นหลากหลาย ประเด็น เช่น ภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยม การล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส นำไปสู่การทำปฏิญญาอังกฤษ-ฝรั่งเศส ปี 1896 (Anglo-French Declaration 1896) ซึ่งข้อตกลงฉบับประวัติศาสตร์ของอังกฤษและฝรั่งเศสให้สยามเป็นรัฐกึ่งชน จึงมีการเลือกข้างเกิดขึ้น ทำให้ไทยเปิดประเทศและพัฒนาสู่ความทันสมัยมากขึ้น โดยในยุคของรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการจัดตั้งกระทรวงมหาดไทยขึ้น เพื่อที่จะได้รักษาผลประโยชน์ของชาติไว้

3.3.3 ช่วงสงครามเย็น เป็นยุคของโลกเสรี และโลกสังคมนิยม ไทยได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนใน ค.ศ. 1975 โดยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1975 นั้น นอกจากจะเป็นผลงานชิ้นสำคัญ ด้านการต่างประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แล้ว ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในนโยบายต่างประเทศของไทย เพราะนับจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ไม่นาน รัฐบาลไทยภายใต้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (ค.ศ. 1958 - 1957) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ค.ศ. 1959 - 1963) และ จอมพล ถนอม กิตติขจร (ค.ศ. 1963 - 1973) ต่างดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับโลกเสรีที่นำโดยสหรัฐฯ และต่อต้านโลกคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียตและจีน โดยสถานการณ์ได้เปลี่ยนไปในต้นทศวรรษ 1970 เมื่อสหรัฐฯ เริ่มถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม และหันมาสานไมตรีกับจีนเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต ส่งผลให้จีนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ แทนได้หวั่นเมื่อ ค.ศ. 1971 ตามด้วยการเยือนจีนของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ในปีถัดมา ส่งผลให้ประเทศที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ ต้องปรับนโยบายต่างประเทศครั้งใหญ่ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยใน ค.ศ. 1972 เริ่มติดต่อกับจีนอย่างไม่เป็นทางการ โดยใช้การกีฬาเป็นสื่อกลาง หรือที่เรียกว่า “การทูตปิงปอง”

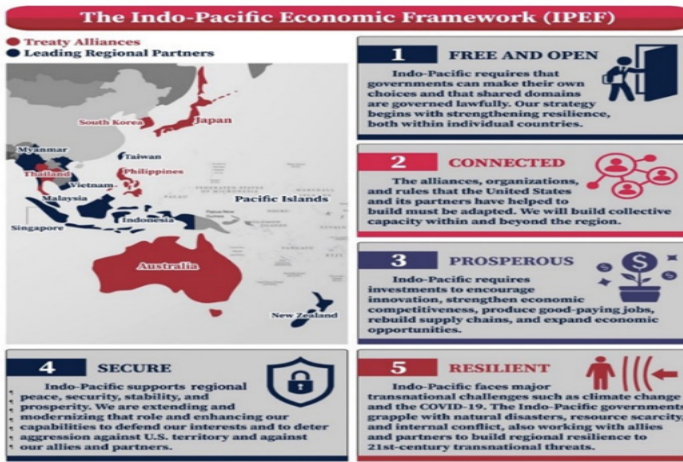
แต่เนื่องจากขณะนั้นจีนยังอยู่ในยุคซ้ายจัดและสนับสนุนขบวนการปฏิวัติฝ่ายซ้ายทั่วโลก ทำให้ไทยลังเลที่จะปรับเปลี่ยนท่าทีต่อจีน จนกระทั่งในครั้งแรกของ ค.ศ. 1975 เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถยึดอำนาจการปกครองใน สปป.ลาว

กัมพูชา และเวียดนามใต้ได้สำเร็จ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งรับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีในเดือนมีนาคมของปีนั้น จึงหารือกับ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และตัดสินใจเดินทางไปเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเร่งด่วน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่ไทย หรือกล่าวได้ว่า การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเมื่อ ค.ศ. 1975 สืบเนื่องจากสถานการณ์บังคับของไทยไม่มีทางเลือกอื่น ตลอดจนนโยบายต่างประเทศสมัย พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ที่ดำเนินนโยบายการทูตแบบรอบทิศทาง “Omnidirectional” ซึ่งเห็นได้ว่า ในช่วงสงครามเย็นไทยได้ปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3.3.4 ช่วงหลังสงครามเย็น สหภาพโซเวียตล่มสลาย โลกมุ่งแสวงหาความร่วมมือและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมากขึ้น ดังนั้น นโยบายต่างประเทศสมัย ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ จึงมุ่งเน้นการรักษาระยะห่างในความสัมพันธ์ (Equidistance) โดยไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง

3.3.5 นโยบายการต่างประเทศยุคปัจจุบัน ชาติมหาอำนาจมีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยผ่านการดำเนินยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เช่น The Indo-Pacific-Economic Framework (IPEF)

(1) กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework: IPEF) ประเด็นคือ ไทยต้องพิจารณาในเรื่องผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับ ทั้งนี้ ไทยเข้าร่วมไม่ใช่เพราะเหตุผลว่าไทยต้องการเข้ากับ สหรัฐฯ แต่ไทยต้องพิจารณาว่าผลประโยชน์ของไทยมีมากพอหรือไม่ ซึ่งปัจจุบัน สหรัฐฯ เน้นเรื่องสำคัญคือ IPEF โดยเน้นความร่วมมือใน 5 เสา (Pillars) ได้แก่ การค้า ห่วงโซ่อุปทาน พลังงานสะอาดการลดคาร์บอน โครงสร้างพื้นฐานภาษี และการต่อต้านการทุจริต **ดั่งภาพที่ 5**

ภาพที่ 5 ประเทศไทยกับ IndoPacific Economic Framework (IPEF)

(2) *ประเทศไทยกับกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation: MLC)* โดยกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ประกอบด้วยสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา สปป. ลาว เมียนมา เวียดนาม ไทย และจีน กรอบความร่วมมือนี้เป็นข้อริเริ่มของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2555 ที่ประสงค์จะพัฒนากรอบความร่วมมือในเขตเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง โดยเน้นให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมกระบวนการพัฒนาอาเซียน ซึ่งประเทศสมาชิกมีการหารือร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนากรอบความร่วมมือดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และได้ประกาศจัดตั้งอย่างเป็นทางการในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศแม่โขง-ล้านช้างครั้งที่ 1 ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558

โดยการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation Foreign Ministers' Meeting) จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และการประชุมสุดยอดแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation Leaders' Meeting) จัดขึ้นเป็นประจำทุก 2 ปี โดยมีกระทรวงต่างประเทศเป็นหน่วยงานหลัก โดยแนวทางความร่วมมือของกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้างครอบคลุม 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ 3 เสาหลักอาเซียน ประกอบด้วย (1) การเมือง

และความมั่นคง (2) เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การขยายการค้าและการลงทุน การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านกายภาพและด้านกฎระเบียบ การส่งเสริมความร่วมมือทางการเงิน การส่งเสริมความร่วมมือด้านทรัพยากรน้ำ และการจัดการน้ำ การส่งเสริมความร่วมมือด้านพลังงาน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน และ (3) สังคม วัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

ทั้งนี้ ในกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง มีการจัดตั้งคณะทำงาน 6 คณะ เพื่อผลักดันในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ (1) คณะทำงานด้านความเชื่อมโยง (2) คณะทำงานด้านการพัฒนาศักยภาพในการผลิต (3) คณะทำงานด้านความร่วมมือทรัพยากรน้ำ (4) คณะทำงานด้านการเกษตร (5) คณะทำงานด้านการลดความยากจน และ (6) คณะทำงานด้านความร่วมมือเศรษฐกิจข้ามพรมแดนโดย MLC มีส่วนสำคัญ

ในการบูรณาการและการทำงานร่วมกัน เพื่อเพิ่มการเชื่อมต่อและอำนวยความสะดวกในการค้าข้ามพรมแดน รวมทั้งเป็นการผลักดันกำลังในการส่งเสริมการฟื้นตัวและพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระหว่างประเทศสมาชิก MLC กับกรอบความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขงอื่น ๆ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง

(3) เอกสารมุมมองอาเซียนต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific: AOIP) มุมมองของอาเซียนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดียมีความสำคัญ เนื่องจาก ภูมิภาคดังกล่าวเป็นภูมิภาคที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดกับอาเซียน โดยที่อาเซียนมีบทบาทด้านการกำหนดยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการเจรจา และความร่วมมือในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

มากกว่าการแข่งขันเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ รวมทั้งให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางทะเล และการพัฒนาสถาปัตยกรรมในภูมิภาค โดยเอกสารมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific: AOIP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 34 ในปี พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางสร้างความร่วมมือในภูมิภาค เพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่มีความสงบสุข (Peace) มีเสถียรภาพ (Stability) และมีความเจริญรุ่งเรือง (Prosperity) ด้วยการจัดการกับความท้าทายร่วมกัน โดยเสริมความแข็งแกร่งและร่วมกันขับเคลื่อนกลไกที่มีอาเซียนเป็นแกนนำ (ASEAN-Led Mechanisms) ให้สามารถเผชิญกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือหลักที่เร่งด่วน ใน 4 สาขา คือ 1) ความร่วมมือทางทะเล 2) การเชื่อมโยงระหว่างกัน 3) การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และ 4) เศรษฐกิจรวมตลอดถึงความร่วมมือในด้านอื่น ๆ

ภาพที่ 7 ASEAN Outlook on the Indo-Pacific: AOIP

จากสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงดังกล่าว ภูมิภาคอาเซียนควรร่วมกันนำความท้าทายต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น มาสร้างให้เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดความร่วมมือและความแข็งแกร่งภายในภูมิภาค รวมทั้ง ขับเคลื่อนกลไกความร่วมมือที่มีอยู่ให้ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม ในการจัดการกับความท้าทาย และต่อรองเพื่อสร้างคุณภาพกับภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเจริญเติบโตของโลก โดยดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดใน AOIP เพื่อขับเคลื่อนการจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ผ่าน กลไกที่มีอาเซียนเป็นแกนนำ (ASEAN-led Mechanisms) อาทิ East Asia Summit (EAS), the ASEAN Regional Forum:

ARF) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ASEAN Defence Ministers Meeting Plus (ADMM-Plus) ซึ่งกระทรวงกลาโหมของทุกประเทศมีความเกี่ยวข้องโดยตรง

▶ 3.4 การรักษาดุลยภาพระหว่างประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อไทยในปัจจุบัน: นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศจำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยที่ได้กำหนดไว้ในนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งระบุถึงการสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศไว้ในนโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12 การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศว่า ประเทศไทยสามารถรักษาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของไทยอย่างมีดุลยภาพ **ผลสัมฤทธิ์** ประเทศไทยสามารถรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ และแสดงท่าทีอย่างเหมาะสมผ่านกลไกความร่วมมือหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของไทย **ตัวชี้วัด** ประเทศไทยมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับ 4 กลุ่มประเทศเหล่านี้ อย่างน้อยกลุ่มละ 1 ครั้งต่อปี ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประเทศเพื่อนบ้านจากหลายประเทศต่างมุ่งให้ความสำคัญมาที่อาเซียน จะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ FOIP ของสหรัฐฯ หรือ ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ที่มีอาเซียนอยู่เป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งชาติสมาชิกอาเซียนต่างเข้าไปมีบทบาทในยุทธศาสตร์เหล่านี้ทั้งสิ้น

กลุ่มที่ 2 สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย

กลุ่มที่ 3 จีนและรัสเซีย

กลุ่มที่ 4 ประเทศอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์กับไทย ได้แก่ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย แอฟริกาใต้ บราซิล ตุรกี ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน และอิสราเอล

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12 การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศ กำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ไว้ในกลยุทธ์หลักที่ 1 และ 2 ดังนี้

(1) กลยุทธ์หลักที่ 1 การรักษาคุณภาพระหว่างประเทศสำคัญทางยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ย่อยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.1 ทบทวนและกำหนดแนวทางท่าทีของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญทางยุทธศาสตร์ และประเทศที่มีบทบาทด้านการเมือง ความมั่นคงการทหาร และเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของไทย และรักษาคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างประเทศได้อย่างเหมาะสม

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.2 รักษาความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศหรือกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพื่อให้ไทยสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนแนวทางการรักษาคุณภาพระหว่างประเทศของไทยได้ทันทั่วทั้งที่

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.3 ส่งเสริมการจัดตั้งหรือขับเคลื่อนกลไกหารือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของไทย

(2) กลยุทธ์หลักที่ 2 การเสริมสร้างบทบาทนำของไทยในประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ย่อยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.2 เสริมสร้างบทบาทนำของไทยในประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของไทย และเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาค โดยผลักดันความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคามระดับภูมิภาค อาทิ ประเด็นโจรสลัด และการปล้นเรือโดยใช้อาวุธ ประเด็นการต่อต้านยาเสพติดและสินค้าผิดกฎหมาย ประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ประเด็นภัยคุกคามทางไซเบอร์ ประเด็นหมอกควันข้ามแดน และประเด็นโรคติดต่ออุบัติใหม่

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.3 ดำเนินการสร้างควมไว้วางใจและการทูตเชิงป้องกันระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพเสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.4 เสริมสร้างศักยภาพปฏิบัติการทางทหารร่วมกับอาเซียนในภารกิจที่มีใช้ด้านสงคราม อาทิจากการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief: HADR) การแพทย์ทหาร (Military Medicine: MM) และการต่อต้านการก่อการร้าย (Counter Terrorism: CT) ผ่านการแลกเปลี่ยนความร่วมมือและข้อมูลร่วมกัน

เป้าหมายของการสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศ ตามนโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12 การสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศ มีดังนี้

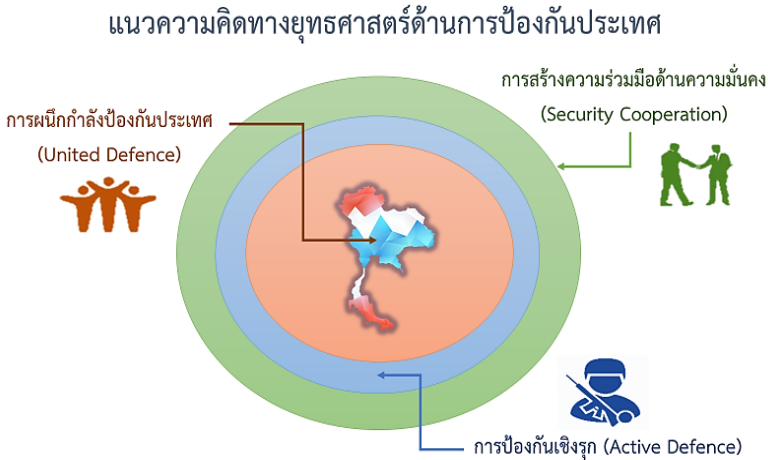
(1) เป้าหมายที่ 1 ประเทศไทยสามารถรักษาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ และประเทศที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของไทยอย่างมีดุลยภาพ ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ คือ ประเทศไทยสามารถรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและแสดงท่าทีอย่างเหมาะสม ผ่านกลไกความร่วมมือ หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของไทย ตัวชี้วัด ประเทศไทยมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับ 4 กลุ่มประเทศเหล่านี้อย่างน้อยกลุ่มละ 1 ครั้งต่อปี ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มที่ 2 ประเทศมหาอำนาจที่มีความสำคัญในภูมิภาค กลุ่มที่ 3 ประเทศมหาอำนาจที่มีนัยยะสำคัญในภูมิภาคต่างชั่วคราว และกลุ่มที่ 4 ประเทศอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์กับไทย

(2) เป้าหมายที่ 2 ประเทศไทยมีบทบาทนำในประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

(3) เป้าหมายที่ 3 ประเทศไทยสามารถรักษาผลประโยชน์แห่งชาติในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศรอบบ้าน

จากนโยบายและแผนระดับชาติดังกล่าว กระทรวงกลาโหม จึงจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อใช้สำหรับบูรณาการ ประสานงาน และขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหม ตามแนวคิดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม จำนวน 3 แนวคิด ได้แก่ (1) การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง (Security Cooperation)

(2) การผนึกกำลังป้องกันประเทศ (United Defence) และ (3) การป้องกันเชิงรุก (Active Defence)⁶ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 แนวคิดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ทั้ง 3 แนวคิด จึงได้กำหนดกรอบแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ดังนี้

1) ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน บนพื้นฐานของการดำเนินความร่วมมืออย่างสมดุล และผลประโยชน์แห่งชาติ โดยการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี และลดโอกาสของการใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

2) เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียนและความเป็นแกนกลางของอาเซียนในการส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค โดยการส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถร่วมกัน ในการรับมือต่อความท้าทายด้านความมั่นคง

⁶ สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2566). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 - 2570). สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://opsd.mod.go.th/Home/PDF/plansecurity-mod6670.aspx>

ในรูปแบบต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพเสถียรภาพ ความมั่นคง และความสงบสุขในภูมิภาคและระดับโลก

3) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถทั้งในด้านการปฏิบัติการทางทหาร การปฏิบัติการทางทหารที่ไม่ใช่สงคราม รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนและการพัฒนาประเทศ โดยการส่งเสริมการมีบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ โดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการร่วม/ผสม และการปฏิบัติการสันติภาพ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติในฐานะเป็นผู้สนับสนุนสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ

4) สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ การวิจัยและพัฒนาทางทหาร ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

นอกจากนี้ ยังกำหนดกรอบกิจกรรมของกระทรวงกลาโหมในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงไว้ ดังนี้ (1) การเยี่ยมเยือนของเรือรบ/อากาศยาน (2) การจัดนิทรรศการอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ นิทรรศการแสดงอาวุธและการบิน (3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการร่วม/ผสมระหว่างประเทศ (4) การฝึกร่วม/ผสม (5) การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับกลางและระดับผู้ปฏิบัติงาน (6) การประชุมแลกเปลี่ยนเฉพาะด้าน (7) การให้/รับบริการสนับสนุนความร่วมมือ/ช่วยเหลือ (8) การประชุมพหุภาคี (9) การประชุมทวิภาคีมิตรประเทศ (10) การดำเนินกิจกรรมกรอบของอาเซียน (11) การประชุมทวิภาคีกรอบชายแดน และ (12) การเยือนมิตรประเทศ **ดังภาพที่ 9**

ภาพที่ 9 กรอบกิจกรรมของกระทรวงกลาโหม

ในขณะเดียวกันยังได้กำหนดขอบเขตความร่วมมือของกระทรวงกลาโหมไว้ ดังนี้ (1) ความมั่นคงทางทะเล (2) การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (3) การวิจัยและการพัฒนา (4) การส่งกำลังบำรุงและการซ่อมบำรุง (5) ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ/เทคโนโลยีทางทหาร (6) การแพทย์ทหาร (7) การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (8) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (9) การต่อต้านการก่อการร้าย (10) ความมั่นคงทางไซเบอร์ และ (11) นโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ขอบเขตความร่วมมือของกระทรวงกลาโหม

3.5 แนวโน้มผลกระทบต่อการสร้างและรักษาคุณภาพระหว่างประเทศของไทย

หากพิจารณาทั้งในเชิงมุมมองผลกระทบต่อภายในที่ส่งผลต่อไทย และ มุมมองสถานการณ์ภายในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อภายนอกประเทศ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) **สถานการณ์ระดับโลก** ที่มีการรวมกลุ่มกันของประเทศมหาอำนาจ เกิดการรวมกลุ่มระหว่างประเทศ ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อบริบทความมั่นคงในระดับโลก ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือวิกฤตการณ์ด้านความมั่นคง เพื่อลดความเสี่ยงต่อความมั่นคงแห่งชาติและคุณภาพชีวิตของคนในชาติ โดยมีแนวโน้มการแข่งขันระหว่างประเทศที่สำคัญ ทั้งการแสวงประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการขยายอิทธิพลด้านอาวุธ เป็นต้น

2) **สถานการณ์ระดับภูมิภาค** สถานการณ์ในภูมิภาค เหตุการณ์การยึดอำนาจในเมียนมามีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของอาเซียน เพราะมีผลกระทบต่อประชาชน ตลอดเวลาผู้นำอาเซียนจะพูดถึงอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นเรื่องที่เกิดขึ้นจึงมีผลเสียทั้งต่อหลักการของอาเซียน รวมถึงส่งผลกระทบต่อคนเมียนมา อาเซียน ซึ่งขณะนี้ มีสถานะเป็นประชาคม จำเป็นต้องเข้ามาช่วยกันจัดการปัญหาภายใน เพราะเรื่องที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่ออาเซียนด้วย ปัจจุบันมีการทะลักเข้ามาจากผู้ลี้ภัยทางการเมือง และโรคระบาด เมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนจะกลายเป็นช่องทางของการก่ออาชญากรรมข้ามชาติ การค้ายาเสพติด ค้าอาวุธ ซึ่งกระทบต่อความมั่นคง ขณะที่การปฏิวัติไม่แล้วเสร็จ เพราะรัฐบาลทหารเมียนมาไม่สามารถคุมอำนาจได้อย่างเบ็ดเสร็จ ยังมีการต่อต้านเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง ปัจจุบันเมียนมาเผชิญอยู่ในสถานการณ์สงครามกลางเมืองความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่ไปไม่ถึงประชาชนชาวเมียนมาได้ เนื่องจากกระยะหนึ่งประเทศไทยมีการปิดด่านข้ามพรมแดน จึงไม่สามารถส่งความช่วยเหลือไปถึงได้

3) สถานการณ์ระดับประเทศ อาทิ ปัญหาทางการเมือง ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้หลบหนีเข้าเมืองและผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบ ไม่ปกติ ยาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชัน การเกิดสาธารณภัย อุทกภัยในหลายพื้นที่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจน การเตรียมพร้อมด้านความมั่นคง ด้านพลังงาน และอาหารของไทย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัย ที่สำคัญในการพิจารณาบริบทความมั่นคงในระดับประเทศ

▶ 3.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการสร้างดุลยภาพกับประเทศมหาอำนาจ: สหรัฐฯ และจีน

สงครามเย็นด้านเทคโนโลยีครั้งใหม่ หากพิจารณาจากยุทธศาสตร์ สหรัฐฯ อย่างเช่น การจำกัดการเคลื่อนย้ายของเทคโนโลยีไปสู่จีน การตัดห่วงโซ่ อุปทานของบริษัทเทคโนโลยียักษ์ใหญ่ของจีนและจำกัดการทำธุรกรรม การปรับ โครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน โดยย้ายออกจากจีนกลับไปสหรัฐฯ การลงทุนในเทคโนโลยี แห่งอนาคตในสหรัฐฯ CHIPS for America Bill and American Foundries Bill รวมทั้งยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการตอบโต้ของจีน เช่น การลดการพึ่งพาห่วงโซ่อุปทาน ของสหรัฐฯ ในการผลิตชิปและเทคโนโลยีหลักอื่น ๆ การกระชับความสัมพันธ์กับ ประเทศที่ร่วมในโครงการ BRI และการสนับสนุนกิจกรรมสอดแนมทางไซเบอร์ และ อุตสาหกรรม ดังนั้น ในอนาคตโลกจำเป็นต้องวางแผนเพื่อจัดการกับวิกฤต และ เพื่อป้องกันสงครามร้อน (Hot War) หรือสงครามแบบใช้กำลัง

การใช้เทคโนโลยีในอนาคตต้องเลือกข้าง โดยหนึ่งในสมรภูมิสำคัญทางการ แข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน คือ สงครามด้านเทคโนโลยี (Tech War) เนื่องจาก ปัจจัยด้านความก้าวหน้าและความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี จะเป็น ตัวชี้ขาดที่สำคัญของการที่สหรัฐฯ จะสามารถรักษาไว้ซึ่งสถานะความเป็นมหาอำนาจ ของโลก (Hegemon) และการที่จีนจะก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่มีสถานะเทียบ เท่ากับสหรัฐฯ ดังนั้น ภูมิรัฐศาสตร์ทางไซเบอร์ (Cyber Geopolitics) จึงถือเป็น แนวรบแห่งใหม่ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และชาติมหาอำนาจอื่น ๆ โดยในอนาคต

การแข่งขันทางเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ และจีนมีแนวโน้มเข้มข้นขึ้น ขณะที่มหาอำนาจทั้งสองประเทศมิได้เป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการกำหนดทิศทางของการแข่งขัน แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังมีญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวันเป็นผู้เล่นสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการแข่งขันนี้ เช่นเดียวกับ กรอบความร่วมมือทั้งระดับพหุภาคีและทวิภาคีอื่น ๆ ที่เปิดโอกาสให้ไทยใช้ประโยชน์ในการกำหนดบทบาท ท้าที่ และจุดยืนได้อย่างเหมาะสม

จากการวิเคราะห์ แนวทางการสร้างดุลยภาพระหว่างประเทศกับมหาอำนาจ “สหรัฐฯ” และ “จีน” สามารถสรุปประเด็นนำมาสู่การกำหนดข้อเสนอแนะตามมิติของพลังอำนาจแห่งชาติ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการทูต ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ มีรายละเอียดดังนี้

3.6.1 ด้านการทูต (Diplomacy)

1) นโยบายด้านการต่างประเทศของไทย จะต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นในเวทีระหว่างประเทศได้ โดยในบางครั้งไทยควรแสดงบทบาทนำ แสดงท่าที หรือแสดงจุดยืน ในประเด็นที่เป็นจุดแข็งของไทย เพื่อให้ต่างประเทศได้รับรู้ในศักยภาพของไทย โดยที่ไม่มองข้าม หรือละเลยไทยไปหาประเทศอื่น

2) กองทัพควรแสวงโอกาสจากการแข่งขันของชาติมหาอำนาจ โดยการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะ ในด้านการศึกษา การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีทางทหารร่วมกัน รวมถึงการลงทุนด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างกัน

3) ควรส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ ผ่านกิจกรรมด้านการทหารของไทยกับประเทศต่าง ๆ เช่น การรักษาสันติภาพ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และบรรเทาภัยพิบัติ

4) ไทยควรสนับสนุนอาเซียน ให้ใช้เอกสาร ASEAN Outlook on Indopacific (AOIP) เป็นแนวทางในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือในภูมิภาคที่กว้างขึ้น บนหลักการที่ยอมรับ ได้แก่ การเปิดกว้าง (Openness) การมีส่วนร่วม (Inclusiveness) หลักการ 3Ms ได้แก่ ความไว้วางใจ (Mutual trust)

การเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual Respect) และผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual interest/ benefit) และสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนกฎเกณฑ์ (International order) รวมทั้ง หลักการของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งส่งเสริมความเป็นแกนกลางของ อาเซียน และเกื้อกูลกับกรอบความร่วมมืออื่น ๆ เช่น การประชุม (Indian Ocean Rim Initiative: IORA) และ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา- แม่น้ำโขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS)

3.6.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร (Information)

1) ให้ความสำคัญกับความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) และการมีส่วนร่วมในการสร้างโครงสร้างสถาปัตยกรรมภูมิภาค (Evolving Regional Architecture) และเน้นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่ม ศักยภาพการแข่งขันของไทย

2) เน้นการเชื่อมโยงระหว่างประชาชน ทั้งกายภาพ จิตใจ และความคิด บนพื้นฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และส่งเสริม “ความรู้สึกแห่งความเป็นอาเซียน ร่วมกัน” ญูปุ่น มีนโยบาย Proactive เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ เพิ่มบทบาท ความมั่นคง แก้ปัญหากับจีน แก้ปัญหากับสองเกาหลี และให้ความสำคัญกับสหรัฐฯ

3.6.3 ด้านการทหาร (Military)

1) ประเทศไทยและกองทัพควรกำหนดตัวชี้วัดทางดุลยภาพ โดยไม่ ยึดติดกับความสมดุลแบบตาชั่ง แต่ควรยึดเรื่องผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง

2) ประเทศไทยและกองทัพควรให้ความสำคัญกับการศึกษา และ ตีความยุทธศาสตร์ของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างลึกซึ้ง เพื่อวิเคราะห์ ว่าแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับสิ่งใด เช่น บางประเทศมุ่งให้ความสำคัญกับพื้นที่ ทางบก บางประเทศให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางทะเล เป็นต้น

3) กองทัพควรให้ความสำคัญกับประเทศรอบบ้านและประเทศสมาชิกอาเซียน โดยการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกัน ภายใต้กลไกที่มีอยู่ เช่น การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting: ADMM) การประชุมผู้บัญชาการทหารสูงสุดอาเซียน (ASEAN Chiefs of Defence Forces Meeting: ACDFM) การประชุมผู้บัญชาการเหล่าทัพอาเซียนเพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน

4) กองทัพควรดำเนินกิจกรรมด้านการทหาร เช่น การจัดหา ยุทโธปกรณ์การฝึกร่วม/ผสม ในการปฏิบัติการตามแผนป้องกันประเทศ ภายใต้การรักษาดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ (National Interest) เป็นสำคัญ

3.6.4 ด้านเศรษฐกิจ (Economic)

1) ไทยควรสนับสนุนความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา โดยร่วมกันจัดทำโครงการที่สร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม อาทิ ด้านความเชื่อมโยงเศรษฐกิจทางทะเล นวัตกรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านกรอบความร่วมมือที่มีอาเซียนเป็นผู้นำ (ASEAN-Led Platforms) ส่งเสริมบทบาทของไทยต่ออาเซียน ในการให้ความสำคัญกับความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) และ การมีส่วนร่วมในการสร้างโครงสร้างสถาปัตยกรรมภูมิภาค (Evolving Regional Architecture)

2) การดำเนินนโยบายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านห่วงโซ่อุปทานโลก และปัญหาทางเศรษฐกิจ หากประเทศขาดแคลนวัตถุดิบสำคัญ และสนับสนุนให้ไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าสำคัญ อาทิ สินค้าเกษตร ข้าว น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ที่เป็นวัตถุดิบสำคัญในภาคการผลิต และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานและอาหาร เพื่อลดความเสี่ยงต่อความมั่นคงแห่งชาติและคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ

SALIKA Knowledge sharing space (2565). ภูมิรัฐศาสตร์ กับความสัมพันธ์ต่อการค้าโลก. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2566. <https://www.salika.co/2023/01/28/geopolitic-and-world-trade/>

กรุงเทพธุรกิจ. (2566). “ภูมิรัฐศาสตร์”บนปากเหว ปัจจัยกฎการค้า-ต้นทุนธุรกิจเพิ่ม” สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2566. <https://www.bangkokbiznews.com/business/1046050>.

ชรัติ อุ่มสัมฤทธิ์. (2566). *ข้ออภิปรายพลังอำนาจแห่งชาติและพลังอำนาจรูปแบบใหม่*. นิตยสารยุทธโศภ ปีที่ 121 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2566.

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ. (2564). เมื่อปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2566. <http://surl.li/knpsg>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศ. (2566). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 – 2570)*

สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2566. <https://opsd.mod.go.th/Home/PDF/plansecurity-mod6670.aspx>

ภาพประกอบ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 2/2566 เรื่อง “แนวทางการสร้างดุลยภาพ (Strategic Equilibrium) กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” วันที่ 25-28 มกราคม พ.ศ.2566 ณ โรงแรมเฮลท์แลนด์ รีสอร์ท แอนด์ สปา พัทยา จ.ชลบุรี

1.) พล.ท.นที วงศ์อิศเรศ รองผู้บัญชาการ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เลขาธิการ ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ ร่วมถ่ายภาพกับ พล.ต ทักษิณ สิริสิงห ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ พ.อ. สราวุธ เบญจจินดา, น.อ. ชูศักดิ์ เกษตรวิทย์ ผู้อำนวยการกองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ฯ, น.อ.รัฐนรินทร์ เมธีวัชรพัฒน์ ร.น. ผู้อำนวยการกองแผนศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, วิทยากร และผู้เข้าร่วมประชุมฯ

2.) การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษาฯ ครั้งที่ 2/2566 เรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (1) การบรรยาย เรื่อง “นโยบายการต่างประเทศของไทยกับการรักษาคุณภาพกับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” โดย ดร.อนุสนธิ์ ชินวรรโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ (2) การบรรยาย เรื่อง “การรักษาคุณภาพทางทหารกับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” โดย น.อ. ธนพล ราชฉวาง ผู้อำนวยการกองความร่วมมือ และความมั่นคง สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม และ (3) การบรรยาย เรื่อง “การสร้างดุลยภาพของไทยกับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์” โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ปณิธาน วัฒนายากร ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านความมั่นคง ทำเนียบรัฐบาล

3.) ภาพบรรยากาศการประชุมฯ

4.) การแบ่งกลุ่มสัมมนาในประเด็น “แนวทางการสร้างดุลยภาพ (Strategic Equilibrium) กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์”

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. ๐๒-๒๗๔-๕๗๑๕ www.sscthailand.org